

**MEDIACIÓ
I EDUCACIÓ**

2025-26

Amateurs: filmar el que s'estima i preservar-ho

**Dinamització autònoma a
l'aula**

FilmoTeca
de Catalunya



**Generalitat
de Catalunya**

MEDIACIÓ I EDUCACIÓ

2025-26

FilmoTeca
de Catalunya



Amateurs: filmar el que s'estima i preservar-ho

Dinamització autònoma a l'aula

Introducció

Objectius de la sessió i
competències bàsiques

Explicació de la sessió

Fitxes tècniques i sinopsis

Definició i context d'una
filmoteca

La memòria històrica i els arxius

Reptes i activitats per fer a l'aula

Conclusions de la sessió

Glossari

Bibliografia recomanada o
esmentada durant el dossier

Filmografia recomanada

Altres recursos

Annex

Amateurs: filmar el que s'estima i preservar-ho

INTRODUCCIÓ

La Filmoteca de Catalunya és un equipament cultural públic i les seves funcions principals són preservar, conservar, restaurar, catalogar i difondre el patrimoni cultural audiovisual i filmic, especialment el català. Per dur a terme aquests propòsits, disposa, actualment, d'un equip de professionals que treballen en dues seus: el Centre de Conservació i Restauració (2CR), situat al Parc Audiovisual de Terrassa, inaugurat l'any 2013, i l'edifici del Raval, inaugurat l'any 2012, on es troben les oficines, els espais d'exposicions, la biblioteca i les dues sales de cinema.

Una filmoteca és un espai idoni per a la reflexió i la generació de pensament al voltant de les imatges. Les filmoteques de tot el món evolucionen constantment i actualitzen els seus discursos i les seves polítiques de classificació, priorització i ús dels materials fílmics i documentals que conserven. A més, l'equip de Mediació i Educació és una pota imprescindible per contribuir a la generació d'aquests nous discursos, per la seva vocació de diàleg amb totes les àrees de la Filmoteca i la seva connexió amb

espais i públics diversos. Aquesta feina es concreta en diferents propostes i projectes, entre els quals hi ha el programa per a centres educatius en què s'emmarca aquesta activitat, anomenada "Amateurs: filmar el que s'estima i preservar-ho".



OBJECTIUS DE LA SESSIÓ I COMPETÈNCIES BÀSIQUES

- Descobrir els oficis, les tècniques i els artefactes del cinema analògic i el paper de les filmoteques en la restauració i conservació filmiques.
- Submergir-se en la memòria dels arxius i el patrimoni cinematogràfic català del segle xx, més enllà de la pantalla comercial (el cas del cinema *amateur*).
- Conèixer estratègies bàsiques d'anàlisi i creació d'imatges des d'una perspectiva ètica. Identificar i desmuntar estereotips racistes.

COMPETÈNCIES BÀSIQUES

A continuació, es presenten les competències clau comunes que es poden treballar a través de la sessió i les activitats proposades tant abans com després del visionament.

Les competències específiques i els criteris d'avaluació s'han d'ajustar en funció del nivell educatiu amb el qual es treballi. Es recomana que cada docent faci aquesta vinculació, tenint en compte el seu context, per optimitzar l'activitat i adaptar-la al màxim a l'alumnat i als seus processos d'aprenentatge.

Competència emprenedora

- CE1. Analitzar necessitats i oportunitats i afrontar reptes amb sentit crític, fent balanç de la seva sostenibilitat i valorant l'impacte que

puguin suposar en l'entorn, per presentar idees i solucions innovadores, ètiques i sostenibles dirigides a crear valor en l'àmbit personal, social, cultural i econòmic.

Competència personal, social i d'aprendre a aprendre

- CPSAA 4. Fer autoavaluacions sobre el propi procés d'aprenentatge, buscant fonts fiables per validar, sustentar i contrastar la informació i per obtenir conclusions rellevants.

Competència ciutadana

- CC1. Analitzar i comprendre idees relatives a la dimensió social i ciutadana de la seva pròpia identitat, així com als fets socials, històrics i normatius que la determinen, demostrant respecte per les normes, empatia, equitat i esperit constructiu en la interacció amb els altres en diferents contextos socioinstitucionals.
- CC2. Analitzar i assumir amb fonament els principis i valors que emanen del procés d'integració europeu, de l'ordenament jurídic de l'Estat espanyol i de Catalunya i dels drets humans i de l'infant, participant en activitats comunitàries, com la presa de decisions o la resolució de conflictes, amb actitud democràtica, respecte per la diversitat, i compromís amb la igualtat de gènere, la cohesió social, el desenvolupament sostenible i l'assoliment de la ciutadania mundial.
- CC3. Analitzar i comprendre problemes ètics fonamentals i d'actualitat, considerant críticament



els valors propis i aliens, i desenvolupant els seus propis judicis per afrontar la controvèrsia moral amb actitud dialogant, argumentativa, respectuosa i oposada a qualsevol tipus de discriminació o violència —incloent-hi la violència masclista, LGTBIfòbica, racista o capacitista— o fonamentalisme ideològic.

EXPLICACIÓ DE LA SESSIÓ

Fer fotografies i enregistrar vídeos forma part del nostre dia a dia. No només mirem pel·lícules al cinema o a la televisió: constantment passem estones veient audiovisuals al mòbil, a internet o a les xarxes. I encara més, sovint ens endinsem en l'art de crear imatges. Hi ha qui ho fa per feina, però la majoria gravem i fotografiem per divertir-nos, compartir amb amigues i amics, o guardar records.

Actualment, només cal treure el mòbil de la butxaca, prémer un botó i ja tenim gravat l'últim vespre d'estiu, el nostre millor amic ballant, la nostra germana jugant un partit o la família sencera d'excursió. Avui això ens sembla molt normal, però fa 100 anys només unes poques persones tenien càmera i podien filmar. Les càmeres eren grans i feixugues, difícils d'utilitzar, i les pel·lícules es gravaven en cintes molt fràgils i cares. Així doncs, només uns quants s'ho podien permetre. Amb el temps, aquestes eines es van anar fent més petites i accessibles, fins a arribar als nostres dies.

Però com hem arribat fins aquí? Per entendre-ho hem de tornar enrere, a una data molt especial. L'any 1924 va arribar a Catalunya una petita càmera anomenada Pathé Baby. Aquesta càmera era prou barata i fàcil de fer servir perquè famílies i persones aficionades poguessin filmar el que tenien més a prop. A més, gràcies a la seva lleugeresa, també permetia que la gent deixés volar la imaginació i inventés històries de tota mena, amb personatges que recordaven els que havia vist al cinema, en les pel·lícules comercials. Molts d'aquells cineastes aficionats jugaven a crear les seves pròpies pel·lícules de ficció, servint-se d'amics i família com a actors.

En aquesta sessió veurem alguns d'aquests films curts, que ens transportaran a una Catalunya de cinema mut i en blanc i negre. Podem imaginar aquest conjunt de pel·lícules com un gran àlbum de records en moviment: una primera escola de cinema que ens explica com era la vida real i imaginària als anys 20 i 30 del segle passat.

Aquest àlbum viu, ple de records, ens convida a fer-nos preguntes sobre el present. Quines històries volem explicar avui? Qui surt a les nostres imatges? Quins records voldríem deixar d'aquí a cent anys? El cinema *amateur* que descobrirem aquí no només guarda el passat, sinó que també ens inspira a inventar noves històries, amb veus més diverses i justes. I per poder-les imaginar, és essencial cuidar les pel·lícules antigues, que ens ajuden a fer memòria i a veure què volem rescatar i què no volem repetir.

Notes



Càmera Pathé Baby dels anys 20.

FITXES TÈCNIQUES I SINOPSIS

La banda gris

(Lluís Gibert Romeu, 1927. 23')

Curtmetratge de ficció *amateur*.

Digitalització: 2CR (2023)

Escàner Archivist-Lasergraphics 2K (2048 × 1540) a partir del positiu original reversible de 9,5 mm.

Música de Francesc Mora.

Sinopsi

Inspirada en el film *noir* comercial de l'època per fer-ne una paròdia, aquesta primerenca mostra de cinema *amateur* inclou un segrest, carreres de cotxes, *film footage*, un heroi fatxenda, pistoles, baralles i una nena rescatadora com a protagonista.

Aquesta nit no surto

(Francesca Trian Massana, 1934. 9')

Curtmetratge experimental *amateur*.

Digitalització i restauració: 2CR (2023). Escàner
Archivist-Lasergraphics a 3K (3072 × 2304) a partir
del positiu original reversible 16 mm.

Versió sonoritzada amb una gravació discogràfica Arabesque nº1 i nº2 de Claude Debussy, tal com es projectava el film al moment. Interpretació a càrrec d'Anahit Simonian.

Sinopsi

Sortir o quedar-se a casa: una disjuntiva atemporal. L'única pel·lícula *amateur* oficialment atribuïda a una dona. Celebrada pel crític de cinema Josep Palau com una “filigrana fotogràfica impregnada de poesia visual”, va guanyar una medalla d'honor del Centre Excursionista de Catalunya (CEC) en el Concurs Català de Cinema *Amateur* de l'any 1934.

Escola del Mar

(Joan Serra i Oller, 1936. 18'15")

Curtmetratge de documental *amateur*.

Digitalització i restauració: 2CR (2022). Escàner
Filmfabriek a 2K (2048 × 1540) a partir del positiu
original reversible de 16 mm.

Música d'Anahit Simonian.

Sinopsi

Documental sobre l'Escola del Mar, una institució inaugurada originalment l'any 1921 a la platja de la Barceloneta i destruïda el 7 de gener de l'any 1938 per un bombardeig italià durant la Guerra Civil espanyola. Filmada pel futur muntador professional Joan Serra, la pel·lícula retrata amb naturalisme i sensibilitat el dia a dia d'aquest projecte inspirat en la renovació pedagògica de l'Escola Moderna. Va guanyar la medalla d'argent en el II Concurs Nacional de Cinema *Amateur*, organitzat per la Federació Catalana de Cinema *Amateur*.

Centenari del Cinema Amateur a Catalunya

(Carolina Astudillo, 2024. 7'54")

Curtmetratge experimental. Música original, disseny sonor de Lisa Bause.

Sinopsi

La cineasta Carolina Astudillo va confeccionar aquesta peça audiovisual a partir dels fons conservats a la Filmoteca de Catalunya i que formen part del Centenari del Cinema *Amateur* a Catalunya.

*Tots els curtmetratges són sense diàlegs amb intertítols en català o castellà.

Notes

[illegible]

DEFINICIÓ I CONTEXT D'UNA FILMOTECA

Avui dia emmagatzemem fotografies i pel·lícules al mòbil, a l'ordinador o fins i tot a internet, però durant molts anys això encara no era possible. Ens hem d'imaginar que, fins fa relativament poc, les pel·lícules no eren digitals, sinó analògiques.

Les pel·lícules analògiques es gravaven en rotllos de cinta de pel·lícula. Aquests rotllos estaven fets d'un material transparent i flexible a sobre del qual s'aplicava una mena de líquid transparent anomenat *emulsió fotogràfica*. Aquests rotllos de pel·lícula eren fotosensibles: quan els tocava la llum, eren capaços d'imprimir les imatges que gravava la càmera. Sembla màgia, oi? Per fer-nos-en una idea hem de pensar que el procés era semblant al que passa quan anem a la platja i la pell se'ns enfosqueix després de prendre el sol.

Aquestes pel·lícules analògiques eren molt fràgils: si no es guardaven bé, es podien fer malbé o fins i tot podien desaparèixer per sempre. Per aquest motiu avui existeixen les filmoteques, llocs especials on es conserven i es restauren les pel·lícules antigues perquè no es perdin i perquè tothom les pugui continuar veient.

LES PEL·LÍCULES QUE NINGÚ VEURÀ MAI MÉS

Des que va néixer el cinema, a finals del segle XIX, s'han creat milers de pel·lícules. Malauradament, una gran part d'aquests films s'ha perdut amb el temps. Alguns van ser destruïts en temps de guerres o de dictadures que prohibien llibres, obres d'art i pel·lícules que no encaixaven amb les idees del règim. Molts altres es van malmetre perquè els primers materials eren molt fràgils i fins i tot perillosos. Els primers rotllos de pel·lícula, fets d'un material que s'anomena *nitrat de cel·lulosa*, fins i tot podien arribar a incendiar-se sols.

Més endavant, es van trobar materials una mica més segurs. Amb la calor i la humitat, però, també es feien malbé i deixaven anar una forta olor de vinagre. Tot això fa que avui només en quedi una petita part i que moltes imatges d'aquell temps hagin desaparegut per sempre.

Imagineu-vos que, d'aquí a uns anys, de totes les pel·lícules que ara tenim a les plataformes digitals només en poguéssim veure unes poques. Seria com si aquestes pel·lícules desaparegudes, fetes amb tant d'esforç, no haguessin existit mai. De fet, una cosa semblant ha passat amb les pel·lícules dels inicis del cinema. Avui sabem que només ha sobreviscut una



Instal·lacions de la Filmoteca de Catalunya destinades a conservar les pel·lícules i controlar la humitat, i temperatura per evitar que s'espatllin.

petita part de totes les pel·lícules mudes que es van rodar arreu del món. Es creu que només han resistit entre el 25 % i el 10 % de les pel·lícules dels orígens del cinema.

Al principi, les pel·lícules no tenien so. Per això, les coneixem com a *cinema mut*. Així i tot, no eren del tot silencioses: a les sales hi havia pianistes o músics que tocaven en directe per acompanyar les imatges.

Un dels personatges més coneguts d'aquells temps va ser Charlot, un enginyós rodamon creat pel director i actor de cinema anglès Charles Chaplin, que feia riure i emocionava sense dir cap paraula, només amb gestos i moviments.

Aquesta pèrdua del cinema mut ens recorda que el cinema, igual que la fotografia o la pintura, és un art que cal cuidar. De la mateixa manera que tenim museus on es conserven quadres i escultures del passat, també necessitem un lloc per poder tenir cura de les pel·lícules i, sobretot, poder-les veure tal com es van fer. Aquests llocs són les filmoteques o cinemateques.

A casa nostra, la Filmoteca de Catalunya treballa en la cura de les pel·lícules perquè es puguin continuar veient al llarg del temps, generació rere generació.

COM CUIDA UNA FILMOTECA LA NOSTRA HISTÒRIA I RECORDS COL·LECTIUS?

Les filmoteques són una gran biblioteca de pel·lícules. Reben còpies gràcies a donacions de famílies, fundacions o institucions, i les guarden en un centre de conservació: prestatgeries i calaixos plens de rotllos de pel·lícula que es guarden, es classifiquen i s'ordenen.

Però què passa quan arriba al centre una còpia malmesa? Aquí entra en joc l'equip de conservació. Com qui repara un llibre antic o cuida un jardí delicat, aquestes professionals treballen amb cura per netejar el film, per retornar-li la vida i el color, i perquè es pugui projectar tal com es va crear. Una de les seves tasques consisteix a eliminar els defectes causats pel pas del temps, com ara les ratlles, el color groguenc, els forats i els punts borrosos.

A més de guardar, ordenar i restaurar, la filmoteca comparteix aquest àlbum viu del passat amb tothom. En aquest sentit, programa projeccions, facilita la consulta de la col·lecció i fa accessible aquest patrimoni a escoles, investigadores i públic general. És com un cofre de tresors obert: hi caben tant els grans clàssics del cinema professional (com els de Charles Chaplin) com els films familiars i *amateurs*, fets per persones corrents.

Notes



Fotograma del primer llargmetratge de Charles Chaplin, "The Kid" (1921)



Fotograma del vídeo "Una bobina Pathé-Baby al Camí de la retirada (Camprodon)"

LA MEMÒRIA HISTÒRICA I ELS ARXIUS

FILMAR EL QUE S'ESTIMA

Tal com hem vist, les pel·lícules antigues, si no es cuiden, es poden fer malbé, de manera que podem perdre memòria: cada pel·lícula conserva moments, veus i mirades d'una època que ens ha portat on som avui. Les pel·lícules ens permeten recordar el que no hem viscut mai. Les persones que van filmar amb entusiasme ens mostren les seves famílies, la roba que portaven, els cotxes i objectes que feien servir, els carrers i paisatges on vivien, i també les històries que somiaven. Aquestes filmacions ens permeten viatjar en el passat per recordar i explicar coses que van ocórrer fa molts anys, amb l'objectiu d'entendre qui som i d'on venim. Conservar les pel·lícules, per tant, és també una manera de preservar la nostra memòria històrica.

Els arxius i les filmoteques treballen per protegir la memòria de les pel·lícules. A diferència dels cinemes comercials, que gairebé només projecten pel·lícules d'èxit o creades amb finalitats econòmiques, les filmoteques també donen espai a aquests films íntims i casolans. Això és essencial, perquè ens permet recuperar cineastes oblidats: dones, persones racialitzades, comunitats populars i altres col·lectius que fan més completa i més real la nostra memòria com a societat.

Entre la col·lecció de pel·lícules de la Filmoteca de Catalunya hi trobem una part destinada al cinema

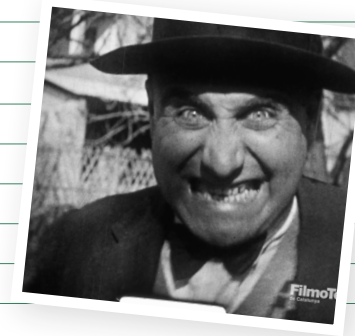
amateur. El cinema *amateur*¹, és el cinema fet per persones aficionades, no professionals. No es fa per diners, sinó per amor, passió i creativitat. Hi ha pel·lícules que mostren la vida quotidiana (família, escola, feina, excursions, etc.), mentre que n'hi ha d'altres que inventen històries de ficció, sovint inspirades en el cinema que els autors havien vist a les sales. Aquestes imatges són valuoses perquè guarden records reals i la imaginació d'una època.

EL CINEMA AMATEUR A CATALUNYA I TRES OBRES DEL PROGRAMA

Els inicis del cinema a Catalunya van ser molt casolans i autodidàctics. Els primers cineastes s'ho feien gairebé tot ells: construïen o adaptaven la càmera, feien d'actors i rodaven les escenes. L'exemple clàssic és un dels cineastes pioners a l'Estat espanyol i el pare del cinema català, Fructuós Gelabert. Era una persona curiosa i molt manetes, coneixia bé la fotografia i es va construir ell mateix una càmera per poder filmar.

La seva pel·lícula curta *Riña en un café* (1897) és la primera pel·lícula amb argument enregistrada a l'Estat espanyol. En lloc de limitar-se a gravar un vídeo testimonial —és a dir, un vídeo que ens ensenyés, per exemple, el dia a dia d'un treballador a la fàbrica—, va inventar una breu història amb personatges, interpretats pels seus amics. Aquesta actitud d'anar

¹*Amateur* és un manlleu del francès (*amateur*), procedent del llatí *amator* ('qui estima'). Potser es pot fer servir aquesta dada per treballar la consciència lingüística en el cicle superior. En el cicle inicial, potser és millor quedar-se amb la idea d'aficionat i amor a l'art.



Fotograma de "La banda gris" (1927) de Lluís Gibert Romeu



Fotograma d'"Aquesta nit no surto" (1934) de Francesca Triana Massana

per feina, de fer moltes coses amb pocs recursos, de tenir llibertat creativa i molta imaginació, és la llavor del cinema *amateur*.

A partir dels anys 20, com hem vist, la càmera va entrar a les cases. Les petites i més assequibles Pathé Baby permetien que famílies benestants i aficionats amb recursos poguessin filmar tot el que tenien a prop: la casa, el barri, l'escola, les festes, etc. Els primers cineastes *amateurs*, que s'anomenaven a si mateixos *cineistes*, també jugaven a fer cinema: s'inventaven petites ficcions que imitaven el cinema mut d'aventures, la pantomima i els gags que veien a les sales.

D'aquesta manera, s'obrí un nou món creatiu, tot i que no era accessible per a tothom. Eren poques les persones que podien comprar una càmera i dedicar-hi temps i energia. Sovint qui filmava eren homes amb diners i temps lliure. Un exemple és Lluís Gibert Romeu, creador de la primera pel·lícula del programa, *La banda gris* (1927). La seva és una ficció d'aventures amb ritme, gestos exagerats i molt d'humor.

Amb les condicions polítiques, culturals i socials favorables dels anys de la Segona República Espanyola, els aficionats començaren a ajuntar-se per fer el que els apassionava. D'aquesta manera, nasqueren clubs, es publicaren revistes i s'organitzaren concursos en què la gent compartia els seus films. Fou així que el moviment *amateur* català connectà amb altres països. A més, això va permetre que el fet de filmar esdevingués una activitat cultural i educativa.

En aquesta època, destaca l'única pel·lícula *amateur* oficialment atribuïda a una dona: el film avantguardista *Aquesta nit no surto* (1934), de la cineasta catalana Francesca Triana Massana, la segona pel·lícula del programa. Es tracta d'una pel·lícula plena d'imaginació dirigida en un temps en què gairebé cap dona tenia accés a una càmera. La seva presència ens recorda que la història del cinema també s'ha escrit en femení, encara que aquest fet sovint no hagi estat reconegut.

L'any 1936, el cinema *amateur* es veié obligat a tornar a l'àmbit domèstic. La Guerra Civil i la dictadura franquista van fer impossible l'acte de filmar i compartir les filmacions lliurement, com a mínim fins a l'any 1943. És en aquest context que se situa el documental *Escola del Mar* (1936), de Joan Serra Oller, que mostra una escola activa, artística i oberta al barri i al mar, inspirada en l'Escola Moderna. Un projecte educatiu innovador que la guerra i la dictadura van destruir.

A partir dels anys 60, el cinema *amateur* es popularitzà com mai gràcies a la càmera súper-8: fins i tot una colla de nens i nenes podien portar a la pantalla les seves històries imaginades.

La intenció dels primers *amateurs* —testimoniar el que els envoltava i inventar petites ficcions— no és tan diferent del que fem avui quan gravem i compartim moments amb el mòbil. Els canvis tècnics i socials han fet del cinema i de l'audiovisual un mitjà a l'abast de tots, i això ha transformat la relació que establim amb les imatges: ara tothom pot explicar històries.

Notes



Fotograma d'«Escola del mar» (1936) de Joan Serra Oller

La intenció dels primers amateurs —testimoniar el que els envoltava i inventar petites ficcions— no és tan diferent del que fem avui quan gravem i compartim moments amb el mòbil.

REPTES I ACTIVITATS PER FER A L'AULA

QUÈ PODEM FER ABANS DEL VISIONAMENT?

- **Explorem la feina de la restauració de cinema.** Per aprofundir en l'ofici de la restauració de cinema es proposa veure a l'aula el següent vídeo ([minut 1:37](#)), on es pot veure, de manera molt il·lustrativa, els resultats de la restauració d'una bobina *Pathé Baby* feta per la Filmoteca de Catalunya. A la imatge de l'esquerra, es veu la bobina abans de ser restaurada i, a la dreta, el resultat final després del procés.

Preguntes per activar el debat: Heu vist com arriba la pel·lícula a la Filmoteca i com queda un cop restaurada?", "Quins canvis podem observar?", "Com creieu que s'ha dut a terme aquest procés?", "Per què penseu que és important que es faci aquesta feina amb les pel·lícules?".

- **La restauració és tot un trencaclosques.** El fet de restaurar una pel·lícula a vegades és tot un trencaclosques. Com hem vist en el vídeo de l'activitat anterior, l'exercici de restauració consisteix molts cops en la reconstrucció d'una imatge a partir dels petits fragments que han sobreviscut al desgast del temps. Per aprofundir en el paper de la restauració i presentar els curtmetratges que veurem a la sessió, es proposa fer un taller de trencaclosques a partir d'alguns fotogrames de les pel·lícules amateurs que veurem a la sessió. ([VEURE ANNEX 1](#)).

PAUTES PER A LA DINAMITZACIÓ DE LA SESSIÓ

Introducció

Per introduir la sessió, comencem explicant la diferència entre el cinema digital i el cinema analògic. Ensenyem i presentem als infants el material proporcionat per la Filmoteca de Catalunya. Cal demanar-lo prèviament a filmoteca.escoles@gencat.cat. A continuació, deixem que els infants puguin tocar el material per tenir-ne una experiència tàtil.

- Algú de vosaltres ha sentit mai a parlar del cinema analògic? Què creieu que és? Fins no fa gaire temps, les pel·lícules es feien amb rotllos de cinta de pel·lícula [cal mostrar-ne un exemplar]. Cadascun d'aquests fotogrames és una fotografia. Quan aquestes cintes es projectaven imatge rere imatge creaven la il·lusió del moviment.
- Sobre aquestes cintes de pel·lícula s'hi aplicava un líquid transparent que es diu *emulsió fotogràfica*. Aquesta emulsió és fotosensible. Això vol dir que quan entra en contacte amb la llum deixa gravada la imatge, un procés semblant al que ens passa a la pell quan ens toca la llum del sol.
- Al principi, les pel·lícules estaven fetes de nitrat de cel·lulosa, un material molt inflamable. Més tard, l'any 1910, es va introduir un nou material menys perillós que s'anomena acetat de cel·lulosa [cal mostrar-ne un exemplar]. L'any 1941 es va descobrir la pel·lícula de polièster, que era molt més



Què és una filmoteca?

- Les pel·lícules antigues estaven fetes amb materials molt fràgils. Moltes van desaparèixer i avui ja no es poden veure.
- Per això hi ha les filmoteques, que tenen cinc funcions clau: preservar, recuperar, catalogar, restaurar i difondre el patrimoni fílmic (el conjunt de pel·lícules i imatges que expliquen la història i la manera de viure que compartim com a societat).
 - **Preservar:** guardar i tenir cura.
 - **Recuperar:** localitzar i incorporar còpies perdudes (donacions, troballes en arxius privats, etc.).
 - **Catalogar:** ordenar i descriure perquè es pugui trobar.
 - **Restaurar:** reparar i estabilitzar perquè es pugui projectar.
 - **Difondre:** compartir i fer accessible al públic i a les escoles.

- Sabeu què vol dir *amateur*? Cal explicar l'origen de la paraula, que ve del llatí i que vol dir 'qui estima'. Així doncs, el cinema *amateur* és aquell que es fa per passió, per amor a les imatges, no per guanyar diners. És un tipus de cinema molt vinculat a les emocions, a la mirada personal i a la creativitat de qui el fa.
- Les pel·lícules que veurem en aquesta sessió formen part d'aquest tipus de cinema: films fets des de l'afecte, des del vincle amb els elements que es volen gravar. Per això, el títol de la sessió és "Filmar el que s'estima".
- Podeu obrir un petit espai de conversa amb l'alumnat: "Vosaltres heu gravat mai alguna cosa que estimeu?", "Què us agrada enregistrar amb el mòbil o amb una càmera?", "Per què ho feu?", "Què voleu conservar o compartir?".
- Aquestes preguntes serveixen per connectar el cinema amateur amb la seva experiència quotidiana, especialment ara que tothom pot filmar amb el mòbil.
- El cinema *amateur* a Catalunya va néixer cap a l'any 1924. Per què aquesta data? Té a veure amb una qüestió tecnològica: és quan s'inventa i es comercialitza la càmera Pathé Baby.



Sessió de cinema a l'aula

VISIONAMENT 1

La banda gris (Lluís Gibert Romeu, 1927) 23'.

Presentació

El curtmetratge *La banda gris* és la primera pel·lícula del programa. Es tracta d'una paròdia —és a dir, una mena de broma o imitació divertida— del cinema d'aventures i misteri que es feia fa molts anys, anomenat *film noir*. Tot i ser una pel·lícula feta per aficionats, hi trobareu un munt d'acció! Hi ha un segrest, carreres de cotxes, un heroi presumit, cavalls, baralles... i fins i tot una nena valenta que salva la situació! Us convidem a mirar-la amb molta atenció, perquè hi podreu observar coses molt interessants.

Fixeu-vos-hi bé perquè...

- La pel·lícula està gravada en un format antic, el 9,5 mm, i podreu veure que la perforació (els forats de la pel·lícula) se situa al mig.
- El pas del temps ha fet que la pel·lícula estigui una mica malmesa, i això es nota en algunes taques o ratlles.
- També hi trobareu alguns trucs de cinema dels primers temps, com ara canvis màgics o efectes visuals senzills, però enginyosos.
- I una cosa molt curiosa: hi ha trossos de la pel·lícula que no van ser filmats pels mateixos autors, sinó que són imatges d'altres pel·lícules. Això s'anomena *found footage* ('metratge apropiat').

Col·loqui

Preguntes per activar el debat: “Ens recorda alguna pel·lícula actual?”, “Es pot entendre la pel·lícula sense paraules?”, “Entenem què senten i pensen els personatges només amb els seus gestos i mirades?”, “Com es representen els personatges?”, “Qui és l'heroi o heroïna?”, “La víctima?”, “Els servents?”, “Hi ha caricatures o burles?”, “Què canviariéu vosaltres, si poguéssiu tornar a filmar la pel·lícula avui?”, “Heu identificat alguns trucatges?”, “Com estan fets?”.

VISIONAMENT 2

Aquesta nit no surto (Francesca Trián Massana, 1934) 9'.

Presentació

El curtmetratge *Aquesta nit no surto* és la segona pel·lícula del programa. Es tracta d'un film molt especial, antic, en blanc i negre, i molt diferent dels que estem acostumats a veure avui dia. Està fet d'una manera molt creativa i original: l'autora va voler jugar amb les imatges i provar coses noves, com feien molts artistes de l'època. Un crític molt reconegut va dir que aquesta pel·lícula era com una “petita joia plena de poesia visual”. A més, va guanyar un premi l'any 1934.

Fixeu-vos en...

- Com juga amb la llum, les formes i els moviments! Es tracta d'una pel·lícula en què es dona més importància al que veiem que a la història narrada. És una pel·lícula que juga i experimenta.



- Una cosa molt important: és l'única pel·lícula *amateur* d'aquesta època que està oficialment atribuïda a una dona. Aquest fet és molt especial, perquè en aquells temps les dones gairebé no podien fer cinema, i per això té molt de valor.

Col·loqui

Preguntes per activar el debat: “Què us ha semblat?”, “Diríeu que la persona que filma experimenta amb el llenguatge cinematogràfic?”, “Per què?”, “Quins materials i tècniques s’han fet servir?”, “Com aconsegueix donar vida als objectes més casolans?”, “Vosaltres també doneu vida als peluixos com ho fa la directora?”, “Creieu que amb figuretes de joguina vosaltres també podríeu fer una pel·lícula com aquesta?”.

VISIONAMENT 3

Escola del Mar (Joan Serra i Oller, 1936) 18'15”.

Presentació

El curtmetratge *Escola del Mar* és la tercera pel·lícula del programa. Es tracta d'un documental molt interessant sobre una escola molt especial, anomenada Escola del Mar. Aquesta escola estava situada a la platja de la Barceloneta i va obrir l'any 1921. Imagineu-vos anar a classe tocant gairebé la sorra i el mar! L'Escola del Mar era diferent de moltes altres escoles del seu temps. Apostava per una manera d'ensenyar més lliure i creativa, en què els infants aprenien jugant, investigant i pensant per ells mateixos. Era un projecte molt avançat i inspirador per l'època. La pel·lícula que veurem la

va gravar un jove que es deia Joan Serra, que més endavant es convertiria en un muntador de pel·lícules professional. Serra va voler mostrar amb molta sensibilitat i naturalitat com era el dia a dia d'aquesta escola tan especial. Malauradament, l'escola va ser destruïda el 7 de gener de 1938, durant un bombardeig de la Guerra Civil. Amb tot, gràcies a aquest documental en podem conservar la memòria. Aquesta pel·lícula va guanyar una medalla d'argent en un concurs de cinema *amateur*, i avui la podem veure per entendre millor com eren les escoles d'aquell temps.

Fixeu-vos en...

- La manera com el documental mostra el funcionament de l'escola i els projectes que fan, una escola pensada per aprendre de forma original i agradable.

Col·loqui

Preguntes per activar el debat: “Què ens agrada d'aquesta escola?”, “Se'ls veu contents, als nens i nenes?”, “Creieu que se'ls anima a ser creatius?”, “Què rescatàriem per a la nostra escola?”, “Què vol dir conservar records perquè idees bones no es perdin?”.



VISIONAMENT 4

Centenari del Cinema Amateur a Catalunya (Carolina Astudillo, 2024) 7'54".

Presentació

La quarta pel·lícula del programa és una peça audiovisual —una mena de pel·lícula curta— creada per la cineasta Carolina Astudillo, una directora molt especial que treballa amb imatges del passat per explicar històries.

Per fer aquesta pel·lícula, Astudillo ha utilitzat imatges antigues del cinema amateur català que es guarden a la Filmoteca de Catalunya.

Fixeu-vos bé en...

- Les imatges, perquè moltes tenen molts anys i ens ajuden a descobrir com era la vida abans a través dels ulls de persones com nosaltres!

Col·loqui

Preguntes per activar el debat: “Quan mirem imatges del passat amb la mirada del present, què hi veiem?”, “Qui apareix sota la mirada d’una dona cineasta del present (infants, dones, però també escenes populars, el nostre llegat cultural, etc.)?”, “Per què creieu que escull aquestes imatges i no unes altres?”, “Quin efecte té posar-hi veu i música?”, “Us sentiú més a prop d’aquell passat?”.

QUÈ PODEM FER DESPRÉS DEL VISIONAMENT?

- **Què ens fa sentir veure històries?**

(recomanat per segon cicle de Primària): En el film *Ten Minutes Older* (Herz Frank, 1978), observem durant 10 minuts les cares d’un grup d’infants mentre miren un espectacle de titelles. No veiem l’obra, només les mirades, els somriures i els gestos d’aquests nens i nenes. Aquest curt ens recorda que les imatges desperten emocions i que, sovint, el desig de filmar o explicar una història neix d’aquest enamorament: quan una imatge ens commou, volem fer-ne una de pròpia i transmetre aquesta emoció als altres. Aquest curt connecta amb la tercera obra del programa, *Escola del Mar* (1936). Gairebé 50 anys abans, també veiem infants davant un espectacle, però aquí apareixen tant els nens i nenes com els titelles que fan moure.

Preguntes per activar el debat: Recordeu les pel·lícules que vam veure l’altre dia?”, “Què és el que més recordeu?”, “Quines emocions us van fer sentir aquelles històries?”, “Hi ha alguna imatge que us hagi quedat gravada?”.

- **Fem una pel·lícula amateur.** A partir del curtmetratge anterior, ens inspirem per fer una pel·lícula de cinema *amateur* senzilla. Cada infant haurà de pensar en una imatge o una escena que recordi del visionament (si fa falta, podem fer un recordatori del que hem vist per activar el record). Amb un mòbil gravarem cada infant explicant quina imatge l’ha commogut i per què. Després,



cada infant ha de fer un dibuix d'aquesta imatge. En acabar, es poden visionar les filmacions i veure quins dibuixos n'han sortit.

CONCLUSIONS DE LA SESSIÓ

Aquesta sessió ens ha mostrat que el cinema *amateur* serveix tant per guardar records (com en el cas del document de memòria històrica que representa el film *Escola del Mar*) com per animar i crear històries amb els objectes més casolans (com ens anima a fer Francesca Trián Massana un vespre a casa o com fa, amb molts més recursos, Lluís Gibert Romeu, amb la seva petita ficció de lladres, segrestos i herois).

La quarta pel·lícula del programa, *Centenari del Cinema Amateur a Catalunya* (2024), feta per una cineasta actual, Carolina Astudillo, tanca aquest viatge: reordena fragments antics i ens convida a mirar amb ulls nous (què hi veiem nosaltres, què hi veien ells, què canvia en funció de qui filma, qui hi surt i qui falta).

Així, "Filmar el que s'estima" es completa: primer sentim i ens deixem commoure i fascinar per les imatges; després, les volem guardar per recordar-les i reflexionar-hi; finalment, les podem qüestionar i transformar, com fa Carolina Astudillo, per imaginar un passat diferent que ens ajudi a pensar i crear un futur més inclusiu en què dones, nens i nenes i classes populars tinguin el mateix protagonisme que els grans noms masculins.

La filmoteca les preserva perquè avui puguem fer memòria, aprendre del passat, rescatar idees inspiradores, no repetir exclusions i explicar històries noves, més diverses i més justes. La memòria històrica, en definitiva, ens ajuda a no repetir errors i a fer més atenta i oberta la nostra mirada.

Per exemple, a *La banda gris* hi veiem estereotips sexistes (la víctima, la Lola, és una dona rica i jove i qui pretén salvar-la, l'Albert, se'ns presenta des del principi com un home fort, esportiu i, com ella, benestant) i racistes (els servents són negres i apareixen ridículament espantats). El director fins i tot va inserir imatges d'una pel·lícula americana per completar la història en clau burlesca, i amb això va reforçar aquells imaginaris.

Quan recuperem pel·lícules familiars o amateurs, també eixamblem el relat: hi apareixen dones, criatures, classes populars i cultures minoritzades que sovint han quedat al marge de la història oficial. Mirar és aprendre de les mirades del passat, però també analitzar des del present els límits d'aquelles mirades i, si es pot, transformar-les.



Fotograma de *Centenari del Cinema Amateur a Catalunya* (2024), de Carolina Astudillo.



Fotograma de "*La Banda gris*" (1927) de Lluís Gibert Romeu

PAUTES PER A LA DINAMITZACIÓ

Abans d'acabar la sessió i fer el tancament, introduïm una reflexió sobre el racisme en les imatges a partir d'una de les escenes del curtmetratge *La banda gris* (1927).

Sabies que...

A principis del segle xx el cinema comercial (sobretot a Hollywood) va difondre estereotips racistes (com la figura de la *Mammy*, el tòpic de l'*Uncle Tom* o el *blackface*) que presentaven les persones negres com a inferiors, ridícules o servils? Quan els cineastes aficionats imitaven aquell cinema, sovint també reproduïen aquests imaginaris sense adonar-se'n. Qui se n'adonava, com explica la feminista negra bell hooks, eren els nens i nenes negres, que veïen a les pantalles que els herois i heroïnes no s'assemblaven mai a ells; més aviat, ells eren els dolents o servents.

Per això, quan mirem una pel·lícula (antiga o nova) hem d'adoptar una mirada crítica davant les imatges, i ens hem de demanar qui hi surt, com és representat i qui falta. Només així podrem detectar i qüestionar els estereotips racistes i sexistes.

GLOSSARI

Animació

Tècnica que permet dotar de moviment dibuixos o objectes inanimats mitjançant la presa fotograma a fotograma de cadascuna de les fases de descomposició del moviment.

Cinema amateur

Cinema fet per persones aficionades, per amor o passió i no per diners.

Cinema analògic vs. Cinema digital

El cinema analògic és el tipus de cinema que utilitza pel·lícula fotogràfica com a suport físic per enregistrar imatges. Aquesta pel·lícula està feta de materials fràgils i, per tant, es pot fer malbé fàcilment. El cinema digital, en canvi, utilitza tecnologia digital. És una diferència similar a la que hi ha entre les fotos de paper i les fotos que tenim al mòbil.

Cinema mut

Pel·lícules antigues sense so enregistrat, sovint acompanyades amb música en directe.

Emulsió fotogràfica

Capa molt fina que es posa damunt del paper o la pel·lícula fotogràfica. Està feta amb una barreja

Notes

Quan mirem una pel·lícula (antiga o nova) hem d'adoptar una mirada crítica davant les imatges, i ens hem de demanar qui hi surt, com és representat i qui falta. Només així podrem detectar i qüestionar els estereotips racistes i sexistes.

Sexisme

És el fet de tractar algú pitjor o amb menys valor pel fet de ser nena o dona. Vol dir pensar que els nens i els homes són més importants, més capaços i, per això, han de tenir més poder i visibilitat que les nenes i dones.

Slapstick (“pallassada” o literalment “cop de porra”)

És un subgènere de la comèdia clàssica que basa l'atractiu en l'enginy de les malifetes, els malentesos i les bromes dels cops físics, tot de manera bulliciosa i exagerada, sobrepasant els límits del sentit comú. Un dels exemples més representatius seria el llançament d'un pastís a la cara d'un altre personatge.

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA O ESMENTADA DURANT EL DOSSIER

Amateur vs Professional

Maya Deren, *Film Culture* 39 (1965)

El cinema amateur a Catalunya

Tomàs Freixa, Jordi, Albert Beorlegui i Joaquim Romaguera (2024). Generalitat de Catalunya. Barcelona.

Popular and Pervasive Stereotypes of African Americans

National Museum of African American History & Culture

Reel to Real: Race, Sex and Class at the Movies

hooks, bell (2008). Routledge. Nova York.

FILMOGRAFIA RECOMANADA

Binti (Frederike Migom, 2019)

Cinema Paradiso (Giuseppe Tornatore, 1988)

Little Fugitive/ El petit fugitiu (Ray Ashley, 1953)

Super 8 (JJ Abrams, 2011)

The Kid (Charles Chaplin, 1921)

ALTRES RECURSOS

Construir mirades (Drac Màgic)

Pack Màgic: films a partir de 6 anys (Drac Màgic)



ANNEX

MATERIAL NECESSARI

Imatges impreses de fotogrames de cinema *amateur* (un per alumne/a o per grup petit), tisores, cola o cinta adhesiva, cartolina o cartó fi, i sobres per guardar els trossos.

PASSOS QUE CAL SEGUIR

- 1. Escollim la imatge:** Donar als infants un fotograma. Comenta breument què és un fotograma i d'on pot venir aquella imatge.
- 2. Enganxem la imatge:** Els infants enganxen la imatge sobre una cartolina o cartó per fer-la més resistent. Esperem que s'assequi si fem servir cola.
- 3. Retallem el trencaclosques:** Cada infant o grup decideix com retallarà la imatge: en peces quadrades, formes irregulars, o fins i tot creant formes pròpies. Es recomana començar per fer entre 6 i 12 peces, segons el nivell del grup.
- 4. Barregem i guardem:** Es barregen les peces i es guarden dins d'una bossa o sobre identificat amb el nom de l'alumne o del fotograma.
- 5. Muntem el trencaclosques:** Els alumnes poden intercanviar-se els trencaclosques entre grups per intentar muntar els dels companys.

Per cycle Inicial es proposa portar els trencaclosques fets a l'aula i destinar l'activitat a jugar amb ells tot introduint els curtmétratges que es veuran en la sessió.



La banda gris (1927)



Aquesta nit no surto (1934)



Escola del mar (1936)







MEDIACIÓ I EDUCACIÓ

2025-26

Dossier elaborat per Drac Màgic amb el suport de l'equip de Mediació i Educació de la Filmoteca de Catalunya. Els continguts d'aquest dossier es poden reproduir lliurement amb finalitats educatives, citant la font original: CC BY-NC-ND 4.0



filmoteca.escoles@gencat.cat
filmoteca.cat

FilmoTeca
de Catalunya

 **Generalitat**
de Catalunya



Fotogrames militants
© La línia torta